

Соціально-педагогічний зміст діяльності груп продовженого дня

Дипломна робота з соціальної
педагогіки

*(освітньо-кваліфікаційний рівень
«Бакалавр»)*

студентки 4 курсу 42 групи
галузі знань:

0101 Педагогічна освіта

напряму підготовки:

6.010106 Соціальна педагогіка

Ковтонюк Оксани Анатоліївни

Керівник:

кандидат педагогічних наук,

доценткафедри соціальної педагогіки

та педагогічної майстерності

О.Л. Остапчук.

Рецензент:

завідувач кафедри педагогіки

Криворізького педагогічного інституту,

ДВНЗ «Криворізький національний

університет», доктор педагогічних наук,

професор **Т.О. Дороніна.**

Допущено до захисту

протокол засідання кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності

№ 11 від 18 травня 2015 року

Оцінка:

Національна

шкала: _____

Кількість балів:

ECTS:

Члени комісії:

(підпис)

Сейко Н.А.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Коляденко С.М.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Павлик Н.П.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Тарасенко Н.Л.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ГРУП ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Аналіз базових понять та категорій дослідження	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Сутність діяльності груп продовженого дня	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Специфіка соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 1	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗМІСТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ГРУП ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Програма дослідження соціально-педагогічного змісту в діяльності груп продовженого дня	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Дослідження особливостей впливу групи продовженого дня на формування соціальних навичок молодших школярів	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Програма соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 2	Ошибка! Закладка не определена.
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	7
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	10
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

Вступ

Актуальність дослідження. Відродження соціальної педагогіки в кінці ХХ ст. об'єктивно відображає потребу часу у відкритості та взаємодії педагогіки та соціального середовища. Така взаємодія є основою для формування теоретичної та практичної соціально-педагогічної діяльності.

Основне середовище практичної соціально-педагогічної діяльності – загальноосвітні навчальні заклади. Донедавна в загальноосвітніх навчальних закладах функції соціального педагога певною мірою виконували класні керівники, вихователі груп продовженого дня, тренери та керівники гуртків, заступники директорів, а виховна діяльність на рівні мікрорайону виконувалась лише частково і також за рахунок зусиль педагогічних працівників загальноосвітніх закладів.

Проте соціально-педагогічна робота є сукупністю практичних засобів та методів допомоги людям (в першу чергу дітям) на індивідуальному рівні, рівні сім'ї та громади мікрорайону, тобто в безпосередньому середовищі їх перебування. Особливим середовищем для соціально-педагогічного впливу у навчально-виховній сфері є групи подовженого дня. Оскільки група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної та соціально-педагогічної роботи на уроках і в позаурочний час. Саме поєднання навчальної та дозвілєвої діяльності в умовах групи подовженого дня дозволяє проваджувати ефективну соціально-педагогічну діяльність з дітьми.

Дослідженням проблем соціально-педагогічної діяльності у навчально-виховній сфері займались чимало вітчизняних науковців, серед яких Г. А. Вороніна, І.Д. Зверєва, А.Й. Капська, Л.І. Міщик, Р.В. Овчарова, П.А. Шептенко та ін. Проте специфіка соціально-педагогічної діяльності в умовах груп подовженого дня залишається малодослідженою. Саме тому

нами визначено тему дослідження: «Соціально-педагогічний зміст діяльності груп продовженого дня».

Об'єкт дослідження – діяльність груп продовженого дня.

Предмет дослідження – соціально-педагогічна діяльність в умовах групи продовженого дня.

Мета дослідження – дослідити соціально-педагогічну складову діяльності груп продовженого дня.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати базові категорії дослідження та сутність діяльності груп продовженого дня.
2. Охарактеризувати сутність та особливості соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня.
3. Дослідити вплив групи продовженого дня на формування соціальних навичок молодших школярів.
4. Розробити програму соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань дослідження було використано аналіз науково-теоретичних джерел, систематичне спостереження, анкетування, тестування, статистичні методи кількісної та якісної обробки отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження: дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі ЗНЗ №30 м. Житомир.

Практичне значення дослідження: розроблено й обґрунтовано програму соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження опубліковані у збірнику наукових праць:

Ковтонюк О.А. Соціально-педагогічний зміст діяльності груп продовженого дня// Актуальні проблеми соціальної сфери: [збірник наукових

робітвикладачів і студентів] / за заг. ред. Н. П. Павлик. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С.89-90.

Взяла участь у тренінгу з планування діяльності та відпрацювання навичок, необхідних для розробки та втілення різних форм ініціативи «Університет, дружній до сім'ї», який проводився у межах проекту «Рівні можливості для здобуття професії молодими матерями-студентками у ВНЗ», що впроваджується Сумським державним університетом за підтримки Європейського Союзу (Житомирський державний університет імені Івана Франка, 13 травня 2015 р., м. Житомир).

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (61 найменування). Робота викладена на 53 сторінках друкованого тексту та 7 сторінках додатків.

Загальні висновки

1. Проаналізовано базові категорії дослідження та сутність діяльності груп продовженого дня, з'ясовано особливості соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня.

Група продовженого дня – одна із основних форм навчально-виховної роботи з дітьми в ЗНЗ, яка допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Вона забезпечує, враховуючи вікові особливості, розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток дітей, створює умови для організації їх продуктивної праці, відкриває можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних здібностей, запитів та інтересів дітей. Діяльність групи продовженого дня, через чергування навчальної, творчої та фізкультурно-оздоровчої форм роботи, безпосередньо впливає і на процес соціалізації дітей, тобто реалізує соціально-педагогічну складову.

В нормативно-правовому забезпеченні діяльності груп продовженого дня не передбачено окремої штатної одиниці соціального педагога. Проте соціально-педагогічний зміст діяльності груп продовженого дня реалізується двома основними шляхами: через роботу соціального педагога ЗНЗ, на базі якого організована група продовженого дня, та, через соціально-педагогічну складову діяльності вихователя групи продовженого дня. Однак, робота соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу, на базі якого функціонує група продовженого дня передбачає необхідність: виявляти сім'ї та окремих дітей, які потребують соціального захисту; встановлювати причини утруднень, конфліктів, що виникають у навчальній та позанавчальній сфері, у сім'ї та ін.; сприяти розв'язанню цих труднощів та конфліктів і гарантувати соціальний захист; надавати допомогу в сімейному вихованні, діяльності вихователя групи продовженого дня; проведення психолого-педагогічних та соціально-педагогічних консультацій з

вихователем, батьками та самими дітьми, що відвідують групу продовженого дня.

2. Досліджено вплив групи подовженого дня на формування соціальних навичок молодших школярів.

Орієнтуючись на аналіз науково-теоретичних джерел, нами було розроблено програму емпіричного дослідження, яке спрямоване на те, щоб дослідити вплив групи подовженого дня на формування соціальних навичок молодших школярів, що становить соціально-педагогічний зміст її діяльності. Відповідно до цієї програми, нами було розроблено, на основі «Методики реєстрації соціальної активності дитини» (МЕРАС) Р. Овчарової (версія для молодших школярів), бланк спостереження для реєстрації соціальної активності дитини в процесі занять групи продовженого дня. Спостереження проводилось протягом 5 занять ГПД. За його результатами майже для половини досліджуваної групи школярів є характерною неадекватна активність (соціальна занедбаність), кожен третій учень, навпаки є адекватно активним та проявляє соціальну суб'єктивність, а кожен п'ятий школяр – характеризується адаптивною активністю, тобто соціальною готовністю до певних дій або бездіяльності. Відповідні результати можна пояснити цілим рядом причин, серед яких найбільш реальними, на нашу думку, є стиль сімейного виховання, вплив оточення і т.п.

Кардинально різним є сприйняття ГПД батьками та педагогами. Як видно з діаграми, у батьків домінує сприйняття ГПД як соціально-побутової інституції (переважає сприйняття як інструмента додаткової освіти дітей та догляду за ними). У педагогів ж домінуючим є сприйняття ГПД як соціалізуючої та розвиваючої інституції (переважає бачення мети ГПД у творчому розвитку дітей та формуванні у них навичок самостійної діяльності). Відповідна розбіжність пов'язана з безпосередніми суб'єктивними цілями, які «переслідують» батьки та педагоги, підтримуючи діяльність ГПД.

За результатами емпіричного дослідження можна узагальнити, що, не зважаючи на відмінність у поглядах щодо базових функцій групи продовженого дня, і батьки, і педагоги відзначають позитивну роль ГПД не тільки у навчанні дітей, а й у розвитку їх соціальних та творчих компетенцій. Тобто, і опитані педагоги, і опитані батьки відзначають позитивний соціалізуючий вплив ГПД на особистість молодшого школяра. Якісна оцінка респондентів та кількісні результати емпіричного дослідження дозволяють говорити про підтвердження гіпотези дослідження.

3. Розроблено програму соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня.

Оскільки діяльність груп продовженого дня насичена навчальною, та іноді творчою активністю, ми вирішили спрямувати програму на розвиток соціально-педагогічної складової діяльності ГПД у системі взаємовідносин «сім'я-школа». Соціально-педагогічну діяльність в межах роботи групи продовженого дня здійснюють власне соціальний педагог ЗНЗ та вихователь ГПД. Мета програми: створення умов для розвитку творчої взаємодії школи й сім'ї, що сприяють самовизначенню й самореалізації школяра з ГПД. Очікувані результати її реалізації: зміцнення взаємин ГПД, школи загалом і родини, що сприяють самовизначенню й самореалізації школярів; сформована система ціннісних відносин між ГПД, школою й родиною; оволодіння батьками новими психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками; встановлення взаєморозуміння батьків і дітей; створення комфортних сприятливих умов для розвитку дитини; профілактика формування шкідливих звичок і правопорушень у дітей у післянавчальний час (завдяки ефективній зайнятості в ГПД); поліпшення міжособистісних взаємин між педагогами й батьками; формування системи творчої взаємодії педагогів, батьків як соціальних партнерів.

На нашу думку, реалізація цієї програми соціально-педагогічної діяльності в умовах групи продовженого дня сприятиме успішній соціалізації дітей.

Список використаних джерел

1. Абетка вихователя ГПД / Упор. М. Голубенко. – К. : Либідь, 2005. – 128 с.
2. Ануфрієва Н.М. Про готовність до школи / Н. М. Ануфрієва, Н. М. Малиновська // Початкова школа. – 1988. – № 7. – С.55-56.
3. Артющкіна Л. М. Соціадньний педагог школи: теорія і практика роботи / Л. М. Артющкіна. – Суми : СумДПУ, 2004. – 124 с.
4. Бабкина Н. В. Использование развивающих игр и упражнений в учебном процессе / Н.В. Бабкина // Начальная школа. – 1998. – №4. – С.11-18.
5. Безруких М. М. Расті первоклашка: енциклопедия для родителей / М. М. Безруких. – М. : Эксмо, 2010. – 640 с.
6. Битянова М. Р. Адаптация ребенка в школе: диагностика, коррекция, педагогическая поддержка / М. Р. Битянова. – М. : Образовательный центр «Педагогический поиск», 1997. – 260 с.
7. Біляченко О. Орієнтовне календарне планування виховної роботи в ГПД для 3-4 класів / О. Біляченко // Початкова школа. – 2006. – №2. –С.44-46.
8. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М. : Просвещение, 1998. – 300 с.
9. Бондырева С. К. Психолого-педагогические проблемы интегрирования образовательного пространства / С. К. Бондырева. – М. : Сфера, 2003. – 177 с.
10. Буцкіна С.В. Формування мотиваційної готовності дітей 6-7 років до навчання в школі / С.В. Буцкіна // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №5. – С.16-19.
11. Вікова та педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
12. Герлянд Т. М. Роль вихователя групи продовженого дня у формуванні всебічно розвиненої особистості молодшого школяра / Т. М. Герлянд. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2003. – 272 с.

13. Забашина Н.О. Виховна робота в групі продовженого дня в 1 – 4 класах. / Н. О. Забашина. – К. : Веселка, 2009. – 125 с.
14. Закатова И. Н. Социальная педагогика в школе / И. Н. Закатова, Г. К. Селевко. – М. : АСТ, 1996. – 174 с.
15. Закревська Л. М. Перші кроки соц. педагога у школі. На допомогу соц. педагогу – початківцю / Л. М. Закревська. – Кам'янець – Подільський : Аксіома, 2005. – 52 с.
16. Збірник документів МОН України з початкової освіти / Упоряд. Л. Щербакова. – К. : Вид. дім «Шкільний світ», 2005. – 128 с.
17. Землянухина Т. М. Познавательная и коммуникативная активность ребенка при подготовке его к обучению в школе / Т. М. Землянухина // Начальная школа. – 2002. – №6. – С.50 – 55.
18. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учеб. пособие / И. А. Зимняя. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 480 с.
19. Іванова Г. Ж. Настільна книга заступника директора в початковій школі / Г. Ж. Іванова. – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 160 с.
20. Коломинский Я. Л. Социальная и педагогическая психология / Я. Л. Коломинский. – К. : Вища школа, 1999. – 230 с.
21. Коржуев А. В. Познавательные затруднения в учении школьников / А. В. Коржуев // Педагогика. – 2000. – №1. – С. 24 – 27.
22. Кузик О. П. Організація роботи в групі продовженого дня в 1 – 4 класах / О.П. Кузик. – К. : ВД «Професіонал», 2009. – 160 с.
23. Лучанская Л. С. Сознательное принятие школьной ситуации детьми 6-7 лет / Л. С. Лучанская // Вопросы психологии. – 1988. – №3. – С.32-33.
24. Люблинская А. А. Учителю о психологии младшего школьника / А. А. Люблинская. – М. : Просвещение, 1977. – 244 с.
25. Малько А. М. Соціальна педагогіка в школі : Культурологічний аспект / А. М. Малько // Рідна школа. – 2001. – №3. – С. 36-40.
26. Матюшкин А. Б. Рабочая книга социального педагога / А. Б. Матюшкин, Е. А. Романова. – М. : ТЦ Сфера, 2002. – 144 с.

27. Микитинська М. І. Ігри в ГПД для 1-3 класів / М. І. Микитинська, Н. Д. Мацько. – К. : Просвіта, 1980. – 180 с.
28. Михайлова Н. В. Формы работы с родителями / Н. В. Михайлова // Справочник классного руководителя. – 2007. – №2. – С. 62 – 66.
29. Монахов М. І. Питання навчально-виховної роботи в школах і групах продовженого дня / М. І. Монахов. – К.: Вид-во «Радянська школа» – 1977. – 180 с.
30. Москаленко Л. М. Планування роботи другого позаурочного періоду школи повного дня в 1-4 класах : Методичний посібник / Л. М. Москаленко.– К. : КМПУ ім. Б. Д.Грінченка, 2005. – 56 с.
31. Никитина Л. Е. Социальный педагог в школе / Л. Е. Никитина. – М. : Академ. проект, 2003. – 112 с.
32. Овчарова Р. В. Справочная книга школьного психолога / Р. В. Овчарова. – М. : Мысль, 1999. – 560 с.
33. Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2009 року №1121.
34. Попова И. Н. Организация и содержание работы в ГПД. Практическое пособие / И. Н. Попова. – М. : Начальная школа, 2004. – 226 с.
35. Репринцева Г. И. Взаимоотношения родителей и детей в семье / Г. И. Репринцева // Педагогика. – 2008. – №3. – С. 48 – 52.
36. Різник Л. М. Особливості роботи соц. педагога в загальноосвітній школі / Л. М. Різник // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2006. – №4. – С. 129 –134.
37. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании: Учебное пособие / Е. И. Рогов. – М. : ВЛАДОС, 1996. – 224 с.
38. Савицкая Д. В. Психологическая готовность детей к школьному обучению / Д. В. Савицкая // Начальная школа. – 1999. – №3. – С. 59-64.
39. Садовнича З. Ф. Содержание, организация и методика работы в ГПД / З. Ф. Садовнича. – М. : «Просвещение». – 2002. – 188 с.

40. Співак О. Л. Навчально-виховні заняття в групі продовженого дня / О. Л. Співак. – Х. : Ранок – НТ, 2007. – 190 с.
41. Тихомирова Л. Ф. Развитие интеллектуальных способностей школьника / Л. Ф. Тихомирова. – Ярославль: Академия развития, 2005. – 240 с.
42. Урунтаева Г. Игра как средство развития младших школьников / Г. Урунтаева, Ю. Афанькина // Начальная школа. – 1992. – №2. – С.12-14.
43. Филонова Г. Н. Формирование личности : проблемы комплексного подхода в процессе воспитания школьника / Г. Н. Филонова. – М. : Академия, 2003. – 382 с.
44. Харченко Т. Г. Идея взаимодействия школы и социальной среды в современной педагогике / Т. Г. Харченко. – Луганськ: Вид-во СНУ, 2001. – 31 с.
45. Ходаева Л. Ю. Формы учебного взаимодействия с семьями младших школьников / Л. Ю. Ходаева // Управление начальной школой. – 2009. – №5. – С. 67 – 72.
46. Хромова О. Сучасні форми взаємодії педагога і батьків молодших школярів /О. Хромова // Початкова школа. Бібліотека. – 2008. – №11. – С.4-9.
47. Черницкая А. А. Технология социальной работы / А. А. Черницкая. – Ростов-на-Дону : «Феникс», 2006. – 400 с.
48. Шакурова М. В. Методика і технологія роботи соціального педагога: навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / М. В. Шакурова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 404 с.
49. Шевандрин Н. И. Социальная психология в образовании / Н. И. Шевандрин. – М. : Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 1995. – 339 с.
50. Шелагина С. В. Справочные материалы для родителей первоклассников / С. В. Шелагина // Практика административной работы в школе. – 2005. – №4. – С. 37 – 46.

51. Шептенко П. А. Методика работы социального педагога: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / П. А. Шептенко. – М.: Издательский мир «Академия», 2001. – 208 с.
52. Шульга В. В. Соціальний педагог у загальноосвітньому навчальному закладі : методичні рекомендації / В. В. Шульга. – К. : Ніка-Центр, 2004. – 124 с.
53. Эльконин Б. Д. Психология игры / Б.Д. Эльконин. – М.: Педагогика, 1978. – 304 с.
54. Юдина С. Ю. Когда школьник становится учеником / С. Ю. Юдина // Начальная школа. – 2004. – №8. – С. 26 – 29.
55. Юнгхолм С. Э. Гуманистические ценности социальной работы / С. Э. Юнгхолм. – М. : Просвещение, 1996. – 128 с.
56. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися / Т. С. Яценко – К.: Освіта, 1993. – 206 с.
57. Яцента Л. Ігрові форми навчання / Л. Яцента. – Тернопіль: Астон, 2001. – 64 с.
58. Berns, Roberta M. Child, Family, School, Community: Socialization and Support / Roberta M. Berns. – Boston: Cengage Learning. – 31 p. – Режим доступу : <http://www.cengagebrain.com.mx/content/9781133792451.pdf>. – Назва з екрану.
59. Destremau B. Analysis and comparison of social protection systems in the school: Elements of typology and method / B. Destremau. – New York : IMPACT Network working paper. – Режим доступу : http://www.reseau-impact.org/IMG/pdf/4. Social_protection_Eng.pdf. – Назва з екрану.
60. Fagnano, Cheryl L. School, family, and community interaction: a view from the firing lines / Cheryl L. Fagnano. – New York: Westview Press, 1994. – 183 p. – Режим доступу : [http://www.abebooks.co.uk/servlet/FrameBase?content=/en/imagegallery/imagegallery.shtml?si=t%26images=\\$pictureurlpopup](http://www.abebooks.co.uk/servlet/FrameBase?content=/en/imagegallery/imagegallery.shtml?si=t%26images=$pictureurlpopup). – Назва з екрану.

61. Linden Ronald H. Norms and nannies: the impact in school / Ronald Haly Linden. – Lanham : Rowman & Littlefield, 2002. – 404 p. – Режим доступу : <https://rowman.com/isbn/0742516032>. – Назва з екрану.